

GRÄNSÄLVSKOMMISSIONENS YTTRANDE I AVGRÄNSNINGSSAMRÅDET ENLIGT MILJÖBALKEN GÄLLANDE ÅTERSTART AV VISCARIA KOPPARGRUVA I KIRUNA KOMMUN

För tillfället pågår ett avgränsningssamråd där man hämtar synpunkter för kommande miljökonsekvensbedömning (MKB) och miljötillståndsansökan. Finsk-svenska gränsälvskommisionen vill framföra följande angående Copperstones samrådsunderlag gällande återstart av Viscariagruvan, där gruvbrytning har skett under åren 1982-1997:

Den planerade gruvverksamheten i form av dagbrott och underjordsgruva för att utvinna koppar och järn befinner sig i Kiruna kommun ovanpå en vattendelare, så att en del av vattnet rinner mot nationalälvarna Kalix- respektive Torne älv. Torne- och Kalix älvssystem ingår även i Natura 2000 nätverket och det är nödvändigt för en eventuell gruvverksamhet på området att ha ett särskilt Natura-2000 tillstånd enligt 7.kap 28a§ i Miljöbalken. Vidare nedströms från verksamhetsområdet bildar Torne älv riksgrens mellan Finland och Sverige och således blir även den finsk-svenska gränsälvöverenskommelsen (Prop 2009/10:212) tillämplig.

Vattenstatus

I samrådsmaterialet beskrivs att överskottsvatten från underjordsgruvan och gråbergssupplaget leds via vattendragen Pahtajoki och Rautasälven till Torne älv. På vägen passerar även sjöarna Vakojaure, Nuorajärvi, Oinakkajärvi samt Jukkasjärvi, som alla har hög ekologisk status enligt senaste statusklassificeringen i Länsstyrelsens Vatteninformationssystem VISS. Vattendraget Torne älv som nämnda vattenförekomster avrinner till har god ekologisk status. Enligt försämringsförbudet i 5 kap 4§ miljöbalken får verksamheter inte tillåtas som leder till försämring av befintlig status.

Vatten från södra delarna av gruvområdet avrinner via Kirunavuoma mot Rakkuri och Kalix älv vars ekologiska status enligt senaste bedömningen är måttlig. Målet för Kalix älvs status är satt i miljö kvalitetsnormen till god status till året 2027.

Målet för god vattenstatus är enligt EU:s ramvattendirektiv juridiskt bindande som vidare kan påverka möjligheterna för verksamheter att få tillstånd om det riskerar att försämma status för ett vattendrag, eller bidrar till att miljö kvalitetsnormen inte nås (se Weser- domen som exempel). Det är i gränsälvskommisionens intresse att de kvalitetsmål för yt- och grundvatten enligt EU:s ramvattendirektiv uppnås (2.2a gränsälvöverenskommelsen).

I samrådsmaterialet beskrivs att den planerade verksamheten kan medföra utsläpp av lösliga ämnen såsom kalium, natrium, klorid, kalcium och sulfat samt olika kvävefraktioner och metaller. Resultat från utförda provtagningar kring gruvan har visat bl.a. höga zinkhalter samt förhöjda halter av koppar, nickel och kadmium i avrinningen mot norr. Höga halter av koppar har även mätts i utloppet från sandmagasinet mot Leväjoki. I Rakkurisystemet mot söder från verksamhetsområdet har hög näringsbelastning med relativt låga metallhalter. Det har under

senaste åren uppmärksammats missbildade abborrar i Rakkurijärvi som är ett mottagande vattendrag för både LKAB:s och Viscarias respektive gruvverksamheter.

Gränsälvscommissionen lyfter vikten av att göra en helhetsbedömning av påverkan på recipienten Torne vattendrag, där man även tar med i beräkningen påverkan från andra belastningskällor i området, såsom LKAB:s gruvverksamhet.

I samband med gruvbrytning beräknas en sänkning av grundvatten göras då dagbrottet och underjordgruvan kontinuerlig töms på vatten. Kommissionen lyfter att eventuell påverkan av grundvattensänkning på omkringliggande vattenförekomsternas ekologi behöver redogöras.

Natura 2000

Kommissionen lyfter att vid en bedömning behöver en analys göras av samlad påverkan i området där även belastning från andra gruvor och industriella verksamheter i avrinningsområdet tas med i beräkningen. Detta är viktigt för att bedöma en total miljöpåverkan på Natura-2000 området Torne älvsystem som helhet samt för skyddsvärda Natura 2000-arter såsom lax och utter. Ett av de grundläggande syftena med gränsälvsöverenskommelsen är skydd och hållbart nyttjande av fiskbestånden (överenskommelse 2.2d). Torne vattendrag som kan påverkas av möjliga utsläpp från verksamheten är viktigt område som bl.a. laxen vandrar upp till och leker.

Gränsälvscommissionen föreslår som kompletterande utredning att en utförlig inventering görs av habitat och lekområden för Torneälvens lax för att undvika möjlig skada till denna viktiga Natura 2000-art. Det är viktigt att tydligt redogöra hur utsläppen riskerar påverka vattendraget och påverkan bör minimeras så att fisken inte riskerar ta skada av utsläpp.

Vid planering av efterbehandling av avslutad gruva behöver en utförlig studie göras för att minimera eventuell miljöpåverkan på älvsystemet som helhet, så att bibehållandet av de värden Natura 2000-älven innehar kan säkerställs.

Riksintressen

Kopparfyndigheten Viscaria är identifierad som riksintresse av Sveriges Geologiska Undersökning (SGU). I området finns även andra riksintressen enligt 3. kap. i miljöbalken såsom rennäringsområden av Laevas sameby, Torneälvens riksintresse för naturvård och friluftsliv, samt riksintresset Torneälvs kommersiella fiske och Natura-2000 området. Det finns även ett övergripande riksintresse för obrutet fjäll enligt 4 kap. i miljöbalken intill verksamhetsområdet, från Transtrandsfjärden i söder till Trekröset i norr. En avvägning mellan dessa olika riksintressen kan bli nödvändig för att avgöra hur de värden i området kan samordnas och bevaras på ett hållbart sätt.

Osäkerheter

I samrådsmaterialet beskrivs ett antal osäkerheter. Kommissionen vill lyfta behovet för vidare analys och uppdatering av dessa osäkerheter i underlaget:

- Antalet prover på anrikningssand och gråberg har varit relativt begränsat och uppfyller inte gällande krav för karakterisering av gruvavfall.
- Vattenkvalitet från verksamheten samt i underjordisk gruva och lokalisering av utsläppspunkten av tillskottsvatten.
- Tillämpningsmöjlighet av den valda metoden för deponering i sandmagasin (Thickened Tailings Disposal TTD) med beaktande av ett arktiskt klimat i förändring med förväntad uppvärmning samt förändrade nederbördsmonster. Dessa kan orsaka utmaningar i behandling och hantering av vatten i gruvverksamhet.

- Reningsmetoder för vatten som släpps ut till recipient. Även VA-infrastruktur i samband med verksamheten behöver planeras så att den inte orsakar skada för miljö.
- Sprängningsmedel som innehåller ammonium används i verksamheten i stora mängder kan bidra till kvävebelastning i recipienten. Detta behöver uppskattas inom verksamhetens olika skeden.

Gränsöverskridande påverkan

I samrådsunderlaget bedöms att verksamheten är av sådan art att den antas medföra en betydande miljöpåverkan. Samtidigt bedöms att verksamheten inte skulle orsaka några gränsöverskridande verkningar på vattnets status eller nyttjande, eller i övrigt. Detta med beaktande av förväntad miljöpåverkan samt avståndet till delen av Torne älv som utgör riksgrens med Finland.

Kommissionen lyfter med försiktighetsprincipen som ledord att gränsöverskridande påverkan inte bör uteslutas trots avståndet till gränsälven. Således behöver det hållas i åtanke att finska intressenter kan komma att behövas bjudas in till samråd enligt Esbo-konventionen och att relevant samrådsmaterial kan behövas översättas till finska (artiklar 15–22 i gränsälvsöverenskommelsen).

Gränsälvskommisionen vill lyfta att Torne älv är ett lokalt, regionalt och internationellt framstående skyddat vattendrag viktigt för biologisk mångfald, fiske, rekreation, besöksnäring och bland annat för lokalt näringsliv kopplat till älven. Möjligheter för hållbart nyttjande av Europas största älvsystem i naturtillstånd ska säkerställas för både befintliga och kommande generationer med försiktighetsprincipen som ledtråd vid planering och prövning av olika verksamheter.

I beredningen av detta ärende har vatten- och miljöingenjör Simja Lempinen deltagit.

Johan Antti
ordförande

Timo Jokelainen
vice-ordförande

Virve Sallialmi
sekreterare

FÖR KÄNNEDOM
Länsstyrelsen Norrbotten
Naturvårdsverket
Närings-, trafik- och miljöcentralen i Lappland
Finska Miljöministeriet